

YAHUDİ KARAKTERİ (Tarihî ve Sosyo-Psikolojik Bir Yaklaşım)

*Süleyman SAYAR**

ÖZET

Yahudi karakteri Eski Ahit ve Kur'an'a göre genel olarak olumsuz bir yapı gösterir. Bu yapının belirleyicileri tarihî, sosyal şartlarla Yahudi kültür kaynaklarıdır. Aşağıdaki makale, bu unsurlar çerçevesinde tarihî Yahudi karakterini tespit denemesidir.

RÉSUMÉ

Les juifs presentent un mauvais caractère pour l'Ancien Testament et le Coran. Dans cet article on a étudié, en général, le caractère juif dans une perspective historique et socio-psychologique.

GİRİŞ

Yahudiler, uzun tarihleri boyunca çeşitli açılardan hep "aktüel" olmuşlardır. Günümüzde de, dünya gündeminin belki ilk maddesini Yahudi sorunu teşkil etmektedir. Böyle bir toplumun zihniyet ve karakterini, bu zihniyet ve karakteri oluşturan sosyal, kültürel ve psikolojik dinamikleri tarihî çerçevede ve sosyo-psikolojik bir yaklaşımla ele almak dikkat çekici olmalıdır.

Konuyu ele alırken, genel bir çerçeve sağlaması bakımından önce kişilik ve karakter, sosyal ve millî karakter ile zihniyet kavramlarına açıklık getirilecek; sonra da Yahudi karakterini şekillendirmesi çerçevesinde anahatlarıyla Yahudi toplum tarihi ve kültürü üzerinde durulacaktır.

Nihayet, Yahudileri konu alan Kur'an âyetlerindeki karakter belirleyici bazı kavramlardan yola çıkarak, tarihî çerçevede dinî/ahlâkî ve bir ölçüde genel millî bir Yahudi karakterinin belirlenmesine çalışılacaktır.

I. KİŞİLİK VE KARAKTER

A. Kişilik

Modern psikolojide "kişilik" (şahsiyet) en önemli konulardan biri¹ ve kapsamı en geniş bir kavram sayılmaktadır².

Kişilik deyince, bir insanın bütün ilgileri, tutumları, yetenekleri, konuşma tarzı, dış görünüşü ve çevresine uyum biçimine kadar her özelliği söz konusu olmaktadır³. Böylesine kapsamlı bir kavram olan "kişilik", bir o kadar da farklı tanıma konu olmuştur:

Davranış esas alınınca, "bir insanın kendine özgü ve az çok her zaman gözlenebilen davranış ve alışkanlıklarının tümü"; sosyal açıdan bakılınca, "bir bakıma insanın toplumda oynadığı çeşitli roller ve bu rollerin başkaları üzerinde bıraktığı etkilerin tümü" şeklinde tanımlanmaktadır. Derinlik psikologlarınca ise, "insanın gözlenebilir ve ölçülebilir bütün özellikleri birtakım iç etmenlerden ileri gelmektedir. Bir insanın gerçek kişiliği, iç hayatındaki dinamik güçlerin kendine has özellikleri ile açıklanabilir"⁴.

* Yrd.Doç.Dr.; U.Ü. İlahiyat Fakültesi, Dinler Tarihi Anabilim Dalı.

¹ Adasal, Rasim, *Psikososyal Yönleriyle Kişilik ve Karakter Portreleri*, İstanbul 1979, s. 85.

² Baymur, Feriha, *Genel Psikoloji*, İstanbul 1984, s. 255.

³ Baymur, *age*, a.yer.

⁴ Baymur, *age*, s. 255-6.

Anlaşılabileceği gibi, bütün bu farklı tanımlar, farklı psikoloji ekollerinin ürünüdür. Daha genel bir deyişle kişilik, “bir insanı başkalarından ayıran bedensel, zihinsel ve ruhsal özelliklerin bütünü”⁵, yahut bu özelliklerin her insanda “kendine özgü olan az çok durağan bütünlüğü”⁶ şeklinde tanımlanabilir.

B. Karakter

Kişilik gibi “karakter”in tanımında da kesinlik ve birlik yoktur. Önceleri tabiat bilimlerinde kullanılan bu kavram, eğitime konu olan insan için düşünülünce farklı bir anlam kazanmıştır. Buna göre, Kerscheneister’in karakter tanımı şöyledir:

“Karakter, ruhta iyice yerleşmiş prensipler veya maksimler vasıtasıyla her irade fiilinin kesin ve muayyen olması üzerine ruhun istikrar kazanmış halidir”⁷. Allport’a göre karakter, “insanın yerleşmiş, bağımsız kimliğiyle güçlükleri karşılayan ve bir moral düstur ile kayıtlı olan şahsiyet yönüdür”⁸.

Adler ise, “hayatın meseleleri karşısında, bir insanın ruhunda meydana gelen çeşitli ifade şekilleri” olarak tanımladığı karakterin doğuştan kazanılan bir şey olmadığını, aksine sosyal nitelikli bir kavram olduğunu belirtmektedir⁹.

Sosyolojik açıdan karakter, insanın etkinliklerine, hayat şartlarına bağlı olan ve davranışlarla açığa vurulan “durağan düşünüş özelliklerinin tümü”dür¹⁰.

Ahlâk felsefesinde de, “kişinin kendi kendisine egemen olmasını, kendi kendisiyle uyum içinde bulunmasını, düşünüş ve eylemlerinde tutarlı, sağlam kalabilmesini sağlayan özellikler bütünü”¹¹ olarak tanımlanmaktadır.

“Karakter”, “huy”, “mizaç” terimleri çoğu kez “kişilik”le karıştırılmakta ve onunla eş anlamda kullanılmaktadır. Kişilik yerine en çok kullanılan terim ise “karakter”dir¹². Ancak karakterli-karaktersiz nitelermelerinin ahlâkî özellikleri anlatmak üzere sıkça kullanılması, “karakter”i “kişilik”ten ayıran en önemli husus olmaktadır. Aslında kişilik, karakteri de içeren ve bir insanın kendine özgü fiziksel ve ruhsal bütün niteliklerini bir araya toplayan daha kapsamlı bir terimdir¹³. Böyle olunca, karakter, kişiliğin bir yönü veya onu oluşturan katmanlardan biri sayılmaktadır¹⁴.

Bu çalışmada, karakter terimi daha sık ve de Yahudi genel karakterinin ana hatlarıyla belirmesini sağlamak için kullanılacaktır. Psikolojide “kendisiyle ahlâkî davranışların yönü ve tutarlılığı”¹⁵ kastedilen bu terim, herhangi bir fert veya sosyal grubun dinî/ahlâkî karakterini, buradan genel karakterini tasvir amacıyla pekâlâ kullanılabilir. Hatta bu araştırmanın ruhuna uygun olarak karakter, münhasıran “dinî karakter” şeklinde de ifade edilebilir. Çünkü Yahudi karakteri, ağırlıklı olarak din merkezli bir yapı göstermektedir. Dinin niteliği konusunda değer yargısına varmaksızın, Yahudi kişilik yapısının da “dinî kişilik” çerçevesinde değerlendirilebileceğini belirtmek gerekir. Esasen bu, din ile kişilik arasındaki ilişkinin tesbitine bağlı bir durumdur ve sadece Yahudilere özgü bir olay değildir. Din ile kişilik arasında genel olarak karşılıklı bir ilişki söz konusudur. Temelde din ya da “dinî iman, bütün kişiliği kapsayıcı bir özelliğe sahiptir. Olgunluk seviyesinde ve tam bir tutum halini almış olan iman, kişiliği meydana getiren her şeyi kuşatabilen tek ruhî faktördür”. Din, “bütün psikolojik hayatı üzerine alır ve her bakımdan kişiliğe nüfuz eder”; “kişiliğin yapısına yön veren temel tutumu etkiler ve belirler”¹⁶.

Din, insan-Allah ilişkisi çerçevesinde hayatın bütün yönlerini birleştirmeye yönelik canlı bir ilişki ve hayat bütünlüğüdür. Dindar insan, bu ilişkiye kişiliğinin her yönüyle katılır. Böylece dinî hayat insanın bütün boyutlarını kuşatmış olur¹⁷. Etki boyutuyla din, “insanın kendi hayat düzenini, geleceğe dönük tasarılarını, başkalarıyla olan ilişkilerini, kısacası her yönüyle bütün davranışlarını etkileme gücüne sahiptir”¹⁸. İnsan

⁵ Köknel, Özcan, *Kaygıdan Mutluluğa Kişilik*, İstanbul 1982, s. 21.

⁶ Genç, Mithat, *Ruhbilim Terimleri Sözlüğü*, Ankara 1974, s. 107.

⁷ Kerscheneister, G., *Karakter Kavram ve Terbiyesi*, çev. H.F. Kanad, Ankara 1977, s. 15.

⁸ Adasal, *age*, s. 20.

⁹ Adler, A., *İnsanı Tanıma Sanatı*, çev. Ş. Başar, İstanbul 1977, s. 128.

¹⁰ Ozankaya, Özer, *Temel Toplum Bilim Terimleri Sözlüğü*, Ankara 1975, s. 104.

¹¹ Akarsu, Bedia, *Felsefe Terimleri Sözlüğü*, Ankara 195, s. 104.

¹² Köknel, *age*, s. 21-22; Baymur, *age*, s. 253-4.

¹³ Baymur, *age*, s. 254.

¹⁴ Baymur, *age*, a.yer; Köknel, *age*, s. 28, 94; ayrıca bk. Tezcan, Mahmut, *Kültür ve Kişilik (Psikolojik Antropoloji)*, Ankara 1987, s. 17-23.

¹⁵ Özbaydar, Sabri, *Psikoloji*, İstanbul 1975, s. 124; Çamdibi, H. Mahmud, *Şahsiyet Terbiyesi ve Gazâli*, İstanbul 1983, s. 32.

¹⁶ Hökelekli, Hayati, *Din Psikolojisi*, Ankara 1993, s. 187. Din, ferdi şahsiyetin en derin tabakalarına kadar nüfuz eder (Freyer, Hans, *Din Sosyolojisi*, çev. T. Kalpsüz, Ankara 1964, s. 29).

¹⁷ Hökelekli, *age*, s. 73.

¹⁸ Hökelekli, *age*, s. 75.

yaratılışının temel yapısı itibariyle evrensel bir özellik olan din duygusu, diğer duygular içinde varlık kazandığı gibi; Allah ile ilişkisi çerçevesinde insanın bütün duyguları da dinî bir değer ifade ederler¹⁹. Kişide din duygusunun ya da inanç ve tutumların gelişmesi, içinde yetiştiği çevre ve bağlı bulunduğu gruptan bağımsız olarak ele alınamaz. “Fert ne kadar bağımsız ve kuvvetli bir kişilik sahibi olursa olsun, mensubu bulunduğu grupların ortak değerleri, inanç ve âdetleri onu bağlamakta, ona şekil vermektedir”²⁰. Dinî iman statik değil, dinamik bir tutumdur. Bu tutum, “insanın merkezî tutumu haline geldiği zaman, diğer bütün tutumlar onun etrafında toplanır ve dinî hayat şeklinin hâkim olduğu bütünleşmiş bir yapı ortaya çıkar”²¹. Yahudi karakteri ve kişilik yapısı da, Yahudi din ve kültür kaynaklarınca tarihî-sosyal şartlar çerçevesinde şekillenmiş az çok sabit bir bütünlüktür.

Burada, “karakter” terimine yüklenen anlam ve muhteva ile ilgili olarak şuna da işaret edilmelidir ki; psikologların “karakter” (caractere) dedikleri şey aslında ahlâkçıların kullandığı anlamda “ahlâk” terimiyle özdeş olmaktadır. Ahlâk, Arapça’da “tabiat” ve “seciye” anlamına gelen “hulk” (veya “huluk”) kelimesinin çoğuludur. İslâm ahlâkçılarınca benimsenen tanıma göre ahlâk, “davranışların, fikrî bir çaba olmaksızın kolaylıkla kendisinden çıktığı, ruhta iyice yerleşmiş bir özelliktir (“meleke”)²². Eğer bu özellik akıl ve şeriat açısından övgüye değer davranışlara kaynaklık ederse iyi ahlâk, yerilmiş davranışların kaynağı olursa kötü ahlâk adını alır²³. Bunu, iyi karakter-kötü karakter şeklinde de ifade etmek mümkündür. Ancak daha önce de belirtildiği gibi, herhangi bir sıfat eklenmeksizin karakterli-karaktersiz, ahlâklı-ahlâksız nitelermeleri de yapılabilmektedir.

Öte yandan İslâm ahlâkçıları, ahlâkı, “doğuştan gelen” (tabii-fitrî) ve “sonradan kazanılan” (âdî-müktesep) olmak üzere ikiye ayırmaktadırlar²⁴. Sonradan kazanılan ahlâk, sosyal çevrenin etkisiyle meydana gelir ve hür bir seçimle benimsenip tekrarlanarak, doğuştan gelen ahlâk gibi iyice yerleşmiş bir özellik haline gelebilir²⁵. Ahlâk (“karakter”) davranışlardan ibaret değildir²⁶. Bununla birlikte, davranışlar için de kullanılabilen bir kavramdır. Sözelimi “cömertlik”, hem ruhun bir özelliğinin (“meleke”), hem de bu özellikten doğan cömertlik eyleminin adı olabilmektedir²⁷.

Karakter-ahlâk özdeşliğinin kurulması, araştırma yönünün ortaya çıkması açısından değer ifade etmektedir. Kur’ân-ı Kerim geçmiş toplumlardan söz ederken ahlâkî, daha doğrusu dinî bir amaç gözetmiştir. Bundan dolayı Kur’ân’ın yarısını²⁸ veya dörtte üçünü²⁹ oluşturduğu belirtilen kıssalarda zaman ve mekân unsurlarına, olayların kahramanlarına fazlaca önem verilmez. Önemli olan olayın kendisidir; oluş sebebi, sonucu ve dinî açıdan ifade ettiği anlamdır. Ancak bir grubun dinî karakteri tasvir edilirken, kuşkusuz genel karakter yapısı da büyük ölçüde belirginleşmiş olacaktır.

C. Karakterin Gelişmesi

Kişilik ve karakterin doğuştan mı, sonradan mı kazanıldığı psikologlar arasında tartışma konusudur. Kimileri kalıtıma, kimileri de sosyal çevre ve kültürün rolüne ağırlık vererek görüşler öne sürmüşlerdir. Sözelimi Adler, yukarıdaki tanımından da anlaşılacağı gibi, karakterlerin oluşmasında kalıtım prensibini kabul etmemekte; bunu doğrulayan hiçbir delile rastlanmadığını belirtmektedir. Ona göre karakter özellikleri doğuştan var olan değişmez güçler değildirler; sonradan kazanılırlar. Bir ailede, millette veya ırkta ortak karakter özelliklerinin bulunmasının sebebi, birinin diğerini taklit etmek ve benzetmek istemesindedir; kalıtımla ilgili değildir³⁰. Öte yandan ferdin davranışının alışkanlık, taklit veya ortak normlar dolayısıyla değil, ihtiyaçlar vasıtasıyla ortaya çıktığı ve hedefler tarafından yönetildiği öne sürülmektedir³¹. Bir görüşe göre ise, “yarış

¹⁹ Hökelekli, *age*, s. 138-139.

²⁰ Hökelekli, *age*, s. 186.

²¹ Hökelekli, *Din Psikolojisi Ders Notları* (Teksir), Bursa 1987, s. 60.

²² Kâtip Çelebi, Mustafa b. Abdullah, *Keşfu’z-zunûn ‘an esâmi’l-kütûbi ve’l-fünûn*, İstanbul 1971, I, 35; Gazzâlî, Ebu Hâmid Muhammed b. Muhammed, *Ihyâu ulûmi’d-Din*, Beyrut, ts., III, 53; Kınalızâde Ali Efendi, *Ahlâk-ı Alâi*, haz. H. Algül, İstanbul ts., s. 91; Akseki, A. Hamdi, *Ahlâk Dersleri*, İstanbul 1968, s. 15-16; Bilmen, Ö. Nasûhi, *Yüksek İslâm Ahlâkı*, İstanbul 1984, s. 4; Kandemir, M. Yaşar, *Örneklerle İslâm Ahlâkı*, İstanbul 1980, s. 24-26.

²³ Gazzâlî, *age*, III, 53.

²⁴ Kâtip Çelebi, *age*, I, 35; Akseki, *age*, s. 17.

²⁵ Kâtip Çelebi, *age*, I, 35-36.

²⁶ Gazzâlî, *age*, a.yer.

²⁷ Bilmen, *age*, s. 4.

²⁸ Yıldırım, Suat, *Kur’an-ı Kerim ve Kur’an İlimlerine Giriş*, İstanbul 1983, s. 105.

²⁹ Koçyiğit, Talât-Cerrahoğlu, İsmail, *Kur’an-ı Kerim Meâl ve Tefsiri*, Ankara 1982, I, 24.

³⁰ Adler, *age*, s. 128-130.

³¹ Krech, D. -Crutchfield, R.S., *Sosyal Psikoloji*, çev. E. Güngör, İstanbul 1970, s. 49-50.

atlarında olduğu gibi, insanlarda da kuvvet ve cesaret ırktan gelir³², “her insan kendinden evvelkilere ve kendini takip edenlere bağlıdır. Âdeta onların arasında erir ve onlara karışır³³”.

Bu farklı görüşlerin detayına inmeden, kişilik ve karakterin çocukluk çağından itibaren gelişmeye başladığı³⁴, çocuk dünyaya geldiği zaman herhangi bir kişiliğe sahip olmamakla birlikte potansiyel olarak kişilik ve karakter özelliklerini taşıdığı, bunların kısmen olgunlaşma, kısmen çevreden gelen etkilerle geliştiği³⁵, yine de değişmeyen özelliklerin kaldığı; hasılı, kişiliğin oluşmasında kalıtımla ilgili özelliklerle çevre faktörlerinin ve kültürün etken olduğu³⁶ genel görüşünü aktarmakla yetineceğiz. Bu arada sosyolog, psikolog ve eğitimcilerin, fertlerdeki inanç ve tutumların doğuşunu açıklamakta kültürel etkilere büyük önem verdiklerini de kaydetmek gerekir. Kültürel faktörlerin inançlar üzerinde önemli bir etki yaptığı muhakkaktır³⁷.

D. Millî Karakter- Sosyal Karakter

Millî karakter adı verilebilecek bir sosyal realitenin varolup olmadığı konusu sosyal bilimlerde hayli tartışılmış ve bu soruya net bir cevap verilememiştir³⁸. Acaba bir milleti başkalarından ayıran, millet hayatında devamlı olan bazı özellikler ve bu özelliklerin sentezinden meydana gelen bir “millî karakter” var mı? Bu konuda “ırk peşin hükmü”ne dayalı karakter tasniflerinin hep yanlış olduğu ve insanlar tarafından pratik gayelerle yapıldığı öne sürülmektedir³⁹. İlmî plânda millî karakter üzerine yapılan araştırmaların da siyasal endişelerle başlayıp sürdüğü belirtilmekte ve bu alanda ilk araştırmacı olarak bilinen Fransız Gustave Le Bon şöyle değerlendirilmektedir: “Le Bon, ‘Kalabalıkların Psikolojisi’ adlı eserini yazarken tamamen siyasî endişelerden hareket etmiş, bu yüzden millî karakter üzerine söyledikleri de birer peşin hükümden ibaret kalmıştır⁴⁰”.

Avrupa’da özellikle XIX. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan ve Fransız Comte ve Gobineau (1816-1882) tarafından sistemleştirilen “üstün ırk teorisi” (Aryanizm) ve bunu andıran ırkların eşitsizliğine dayalı anlayışlara itibar edilmemelidir. Bunlar tamamen Batılıların üstünlüğü efsanesine dayanan ve ilmî-sosyolojik değerden mahrum teorilerdir. Ne var ki, Batı’da bu alandaki edebiyat çok zengindir ve Batılı olmayan ırkların yüksek medeniyetler kuramayacağına, ya da böyle bir medeniyet düzeyine erişemeyeceğine ilişkin iddialarla doludur⁴¹.

Burada millî karakter deyimi, bir milletin fertleri arasında meydana gelen ortak eğilimler ve bu eğilimlerden doğan hareket ve düşünce tarzlarının ifadesi olarak anlaşılmalıdır⁴². Kuşkusuz bunların oluşması ırk peşin hükmüne bağlanamaz. İnsan sosyal bir varlıktır. Kişilik ve karakterinin oluşmasında sosyal etkenlerin rolü büyüktür. Dolayısıyla “millî karakter”, bize göre, aynı zamanda “sosyal karakter”le anlatılan muhtevayı da yansıtmaktadır.

Sosyal karakter, “belli bir grup için ortak olan hayat tarzının ve temel tecrübelerin sonucu olarak, o grubun fertlerinin çoğunda gelişmiş olan karakter yapısının esas çekirdeğini ifade eder⁴³”. Sosyal karakter zorunlu olarak ferdî karakterden daha özel, daha az belirlidir⁴⁴. Çünkü burada tek tek fertleri birbirinden ayıran özellikler yerine, bir grup veya milletin birçok ferdinde ortak olan karakter yapısını oluşturan genel özellikler söz konusudur. Bir ferdin karakteri tasvir edilirken, o ferdin kişilik yapısını meydana getiren bütün özellikler söz konusu olur. Sosyal karakterde ise belli ortak özellikler seçilmektedir⁴⁵.

İnsanlardaki sevgi ve kin, güçlü olma hırsı ve boyun eğme arzusu, haz duyma ve korkma gibi karakter farklarını ortaya çıkaran nedenler sosyal sürecin, başka bir deyişle tarihî gelişimin ürünleridir. Ancak insan tabiatı da kendine has birtakım mekanizmalara ve kanunlara sahiptir⁴⁶. Karakterin oluşması bakımından insanın sosyal şartlara intibakı pasif değildir; yani “sosyal karakter, insan tabiatının toplumun yapısına dinamik bir

³² Carrel, A., *İnsan Denen Meçhul*, çev. R. Özdek, İstanbul 1983, s. 311.

³³ Carrel, *age*, s. 316.

³⁴ Köknel, *age*, s. 23.

³⁵ Özbaydar, *age*, s. 125; Çamdibi, *age*, s. 23.

³⁶ Köknel, *age*, s. 22, 28-29. Ayrıca bk. Baymur, *age*, s. 210 vd.

³⁷ Krech-Crutchfield, *age*, s. 205-7.

³⁸ Güngör, Erol, *Kültür Değişmesi ve Milliyetçilik*, İstanbul 1984, s. 122.

³⁹ Güngör, *age*, a.yer.

⁴⁰ Güngör, *age*, s. 123-4.

⁴¹ Arsal, Sadri Maksudî, *Milliyet Duygusunun Sosyolojik Esasları*, İstanbul 1979, s. 40-53.

⁴² Arsal, *age*, s. 73-74.

⁴³ Fromm, E., *Hürriyetten Kaçış*, çev. A. Yörükân, İstanbul 1982, s. 288.

⁴⁴ Fromm, *age*, a.yer.

⁴⁵ Fromm, *age*, s. 30-33.

⁴⁶ Fromm, *age*, a.yer.

şekilde intibak etmesinden ileri gelmektedir”⁴⁷. Demek oluyor ki, sosyal sürecin ürünü olan sosyal karakter, aynı zamanda sosyal sürece biçim veren bir güç haline gelmektedir.

Şimdi, “sosyal karakter” yerine “millî karakter” kavramının esas alınması, birinci olarak Yahudi karakterinin “ırkçılık” boyutunu hatırlatma; ikinci olarak da, zaten sosyal bir varlık olan insan veya insan grubu için, millî karakterle ifade edilse bile sosyal etkinin varlığını kabul etme ön düşüncesine dayanmaktadır. Ancak burada Yahudi ırkçılığı antropolojik anlamda (insanları derilerinin rengi ve kafataslarının şekline göre tasnif etme anlamında) değil, daha çok etnolojik anlamda söz konusu edilmektedir. Uzun bir tarihî süreç içinde bir milletin oluşumunu sağlayan faktörler arasında, etnolojik anlamıyla ırkın da rolü vardır; hatta “bir çeşit maya” olarak değerlendirilmektedir⁴⁸. Kaldı ki, genetik açıdan millet fertlerinin fiziksel özellikleri yanında kazanılmış ruhsal özelliklerinin de nesilden nesile intikal ettiği ispat edilmiştir⁴⁹. Öyleyse, Yahudiler gibi kapalı bir toplumun tarihî/millî karakterinden söz etmek prensip olarak yanlış olmayacaktır.

Bir toplumun millî karakterinin tesbitinde iki ayrı yol izlemek mümkündür: Birincisi, yaşayan yetişkin nüfusa örnek olabilecek bir grubun seçilmesi ve bunlardaki “modal” kişiliğin araştırılması yoludur. Buna göre, seçilen grupta en fazla tekrarlanan karakter özellikleri, inceleme konusu olan toplumda da ortalama olarak var demektir. Bu metodun deneysel olması, grup seçimi imkânsızlığının bulunması ve bunun yanında günümüz dünyasında millî karakter istikrarsızlığına yol açan sosyal ve siyasal değişkenlerin hesaba katılması zorunluluğu şu an için uygulama şansını kaldırmaktadır. Daha avantajlı olan ikinci yol, geleneksel kültür eserleri üzerinde tarihî bir araştırma yaparak teşekkül etmiş ve yerleşmiş olan millî karakteri belirlemektir. Tarihî karakteri araştırırken değişmeyen ve devamlı unsurlar bulma şansı daha çoktur⁵⁰.

E. Zihniyet Sorunu

Bir toplumun karakterini zihniyetinden ayırmak mümkün değildir. Millî karakterin arka-plânında “millî zihniyet” diyebileceğimiz bir realiteyi düşünmek yanlış olmasa gerekir. O halde “zihniyet” nedir?

Sosyal psikolojinin gerçek konusu olan zihniyet, kararlılığı ve genelliği ile düşüncenin temel objesini teşkil eder⁵¹. Her toplumun dinamik ve canlı sentezini oluşturan zihniyet, aynı zamanda toplum fertlerinin her birinde içkindir; hatta bu fertlerin davranışlarıyla düşünceleri, zihniyetlerinin eseridir. Sorunları, istek ve endişeleri de yine bu zihniyete göre belirir, biçimlenir⁵².

Toplumların tasnifinde ileri sürülen kriterler (coğrafya, iklim, dil ve ırk, medeniyet tipi vb.) arasında en objektif ve en genel olanı, “medeniyet tipi” kriteridir. Medeniyeti oluşturan unsurların en indirgenemez olanı ise psikolojik tabiattadır ve buna “zihniyet” denir⁵³. Buna göre toplumların tasnifinde “zihniyet tipi” kriteri esas oluyor demektir. Bir toplumun bütün üyelerinin bağlandığı inançlar, kavramlar ve hükümlerden kurulu bir tür psikolojik kalıntı olan şey, her medeniyetin kendine özgü (spesifik) zihin yapısıdır⁵⁴. Kişi açısından zihniyet, “aynı kişide yerleşip bütünleşmiş olup kendi aralarında mantık bağlarıyla örülmüş bulunan bir fikirler ve entellektüel eğilimler bütünü”⁵⁵ olarak tanımlanmaktadır.

Zihniyet ile davranışlar arasında da bir korelasyon vardır. Her toplum kendine özgü davranışlar gösterir. Bunlar, bir toplum için karakteristik olan varoluş, düşünüş ve hareket ediş tarzlarıdır. Her insan grubunun davranışlarının en karakteristik olan özellikleri, bu grubun zihniyetiyle bağdaşık; çünkü bunlar, mekaniksel değil, şuurlu aksiyonlardır⁵⁶. Hasılı, “davranışlarımız, zihniyetimizin elle tutulur belirtileri sayılabilmektedir”⁵⁷.

Zihniyetlerin bazı karakteristikleri de vardır: Bir toplum esasen zihniyetçe birbirine benzer kişilerden kurulu bir gruptur. Kişiyi kendi grubuna bağlayan en dayanıklı ve istikrarlı bağ olan zihniyet, dışarıdan

⁴⁷ Fromm, *age*, s. 308.

⁴⁸ Arsal, *age*, s. 74. Antropolojik ve etnolojik açıdan ırk konusu için bk. *ae*, s. 27-77.

⁴⁹ Arsal, *age*, s. 79, dn. 31.

⁵⁰ Güngör, *age*, s. 125-9.

⁵¹ Bouthoul, G., *Zihniyetler-Kişi ve Toplum Açısından Zihin Yapılarına Dair Psikososyolojik Bir İnceleme*, çev. S. Evrim, İstanbul 1975, s. 19.

⁵² Bouthoul, *age*, s. 5.

⁵³ Bouthoul, *age*, s. 4-5.

⁵⁴ Bouthoul, *age*, s. 20-25.

⁵⁵ Bouthoul, *age*, s. 21.

⁵⁶ Bouthoul, *age*, s. 9.

⁵⁷ Bouthoul, *age*, s. 8.

yıkılmadığı gibi içeriden de çok güç sarsılır. Zihniyet tıpkı bir prizma gibi insanla dünya arasına giren bir yapıdır⁵⁸.

Toplumların karmaşıklığına göre zihniyet az ya da çok homojendir. İnanç ve bilgilerin tam homojenliği ancak ilkel topluluklarda bulunabilir. O halde bir toplumun zihniyetini tahlil ederken neler dikkate alınmalıdır? Bu soruya çeşitli cevaplar verilmiştir. Meselâ, Carlyle'a göre temsil edici (seçkin) insanlar esas alınmalıdır. G. Tarde ise, incelenecek toplumdaki "orta insan"ın özelliklerinin araştırılmasını, yani en çok beğenilen değil de en yaygın olan zihniyetin esas alınmasını öngörür⁵⁹. Her toplumda genel olarak kabul edilmiş düşünceler ve değer hükümlerinin oluşturduğu "orta duyu" (sens commun), zihniyet alanında "orta insan"ın düşüncesine tekabül etmektedir⁶⁰.

Zihniyetlerin, bütün insanlarda ve bütün sosyal gruplarda mevcut olan birtakım sabit çerçevelerinden sözedilir. Muhtevalar, toplumdan topluma değişen kozmoloji, ahlâk, teknik gibi genel çerçeveler yanında, her türlü toplum hayatının ayrılmaz parçaları olan toplumsal kategoriler de vardır. Bunların en önemlisi kutsal ile profan arasındaki sınırları belirleyen kategoridir. Bu, her zihniyetin en önemli karakteristiklerinden birini teşkil eder. Çünkü dinî davranışlar medeniyetler boyunca dikkate değer bir istikrar gösterirler. Din hayatına değgin bu olay ve davranışlar dinî korku, ibadet, dua, kurban, adak, günah vb. konulardır⁶¹. Bir zihniyet değişiminden sözdebilmek için, zihin yapılarında meydana gelen bir başkalaşma olması gerekir. Başkalaşmanın en bellibaşlı olanı ise, kutsal ile profan arasındaki sınırların yer değiştirmesinde kendini gösterir⁶². Dolayısıyla kutsal ile profan arasındaki sınırların başkalaşması zihniyet değişimi sonucunu doğurur.

Bu konuyu bitirirken, "zihniyet" ile "karakter" arasında bir özdeşlik kurulabileceğini de ifade etmek gerekir. İnsan karakteri, insanın idrak, bilgi ve inançlarının bir terkibi olduğuna göre⁶³; toplum düzeyinde genelleştirilince sosyal veya millî karakterle özdeş az çok sabit bir yapı olan zihniyet akla gelebilir. Ne var ki o, daha köklü ve daha sabit bir dünya görüşü, varlık ve eşyaya bakış tarzı olarak değerlendirilmelidir. Buna göre, sosyal karakteri oluşturan kaynaklardan sadece birisi zihniyet olmaktadır. Zihniyet-karakter, zihniyet-kültür arasındaki ilişkilerin dinamik olduğunu, öncelik-sonralık açısından bir ayırımı gitmenin zorluğunu da ayrıca dikkate almak gerekmektedir.

Erol Güngör, "insan davranışı hakkında doğruya yakın bir tahminde bulunabilmek için onun kendisini ve dış dünyayı nasıl gördüğünü, nasıl manâlandırıldığını bilmemiz gerekir" der⁶⁴. O, bu anlayışı toplum düzeyinde genelleştirerek Türk milletinin kendini ve dışındakileri nasıl gördüğünü, nasıl değerlendirdiğini araştırmış; böylece, yabancı kültür kaynaklarını kullanarak tarihî çerçevede bir Türk millî karakterine ulaşmaya çalışmıştır⁶⁵.

Sonuç olarak, biz de aynı metodu Yahudi toplumu için deneyecek ve aynı çerçevede bir Yahudi millî karakterine ulaşmaya çalışacağız.

II. YAHUDİ KARAKTERİ

A. Anahatlarıyla Yahudi Tarihi

Yahudiler kendi tarihlerini Hz.İbrahim'le başlatırlar. O, Kalde'nin Ur kentinde doğmuş ve oradan ailesiyle birlikte Haran'a gelmiş; sonra ilâhî emir gereği Kenan diyarına (Filistin) göç etmiştir⁶⁶. Tevrat, İbrahim'e "İbrânî" demektir⁶⁷. İbrânî deyiminin kökeni ve anlamıyla ilgili çeşitli görüşler vardır. Nitekim İsrail ve Yahudi deyimleri de köken ve anlam bakımından farklı görüşlere konu olmuştur. Bu tartışmalar bir yana, üç deyim de aynı toplumu ifade etmek üzere eş anlamlı olarak kullanıldığı bilinmektedir.

Hz.İbrahim, "İbrahimî dinler" in dayandığı ve bu dinlerin mensuplarınca büyük değer atfedilen merkezî bir şahsiyettir. Hem İsmailoğulları, hem de İsrailoğullarının büyük atasıdır. Tevrat'a göre Allah, onunla ve onun şahsında zürriyetiyle bir sözleşme ("ahit") yapmış; bunu "sünnet"le sembolize etmiştir⁶⁸.

⁵⁸ Bouthoul, *age*, s. 22.

⁵⁹ Bouthoul, *age*, s. 39-45.

⁶⁰ Bouthoul, *age*, s. 41.

⁶¹ Bouthoul, *age*, s. 25-38.

⁶² Bouthoul, *age*, s. 73.

⁶³ Güngör, *age*, s. 132.

⁶⁴ Bouthoul, *age*, 129.

⁶⁵ Güngör, *age*, s. 131-162.

⁶⁶ Tekvin, 11/31; 12/1-7.

⁶⁷ Tekvin, 14/13.

⁶⁸ Tekvin, 17/1-14.

Kur'an'da anlatılan kıssasıyla Hz.İbrahim, babası Âzer'in de içinde bulunduğu putperest kavmini Allah'a tapmaya çağıran seçkin bir peygamber, bir tevhid mücadelesi önderidir⁶⁹. O, Yahudi ve Hıristiyan olmadığı gibi, müşriklerden de değildir; aksine, sadece “hanîf” bir “müslim”dir⁷⁰.

Yahudilerin gerçek tarihini Hz.Yakub'la başlatmak gerekir. Onların atası olan ve “İsrail” lâkabıyla anılan Yakub Peygamber⁷¹ Hz.İbrahim'in torunudur. Yahudi toplumu, İsrail adına nisbetle Yakub'un nesli olarak İsrail ve İsrailoğulları (Benî İsrâil); Yakub'un dördüncü oğlu Yahuda (Juda)'ya nisbetle de Yahudiler şeklinde adlandırılmaktadır. Tamamen akrabalık bağları temeline oturan bu toplum, bugün yeryüzündeki milletlerin en eskilerinden birini teşkil etmekte; heyecan ve canlılık içindeki kendi dinine, edebiyatına ve tarihine sahip bulunmaktadır⁷².

Göçebe bir topluluk olarak çobanlık yapan ve kendilerine peygamberler gönderilen İsrailoğulları Hz.Yusuf aracılığıyla Mısır'a göç etmişlerdir. Bu göç olayı sırasında Mısır Hiksos hanedanının hakimiyetinde bulunuyordu (M.Ö. 1700-1580). Hiksoslar, yönetimi zorla ele geçirdikleri için, Mısırlıları ve Mısır'ı ihmal ediyorlardı. Mısır milliyetçileri saltanatı bunlardan geri almaya çalışıyor, onlar da Mısırlı unsurlarla el ele vererek saltanatlarını sürdürme amacını güdüyorlardı. Tevrat'ın kaydettiğine göre Firavun, bu sebeple Yusuf'un kardeşlerinin Mısır'a gelmesini, bütün ülke servetlerinin onların olacağını vaad ederek ısrarla istemişti⁷³. Göç gerçekleşince de, İsrailoğulları Mısır'ın en verimli topraklarında yerleştirilmiş ve ilk zamanlar saygın bir hayat sürmüşlerdi.

Yahudiler Mısır'da hızla çoğaldılar. Ancak toplumdan ayrı yaşamaları, kendilerini soyutlamaları dikkat çekmiş ve bu durum Mısırlıları endişelendirmeye başlamıştı. Bu arada Hiksoslar hakimiyeti sona ermiş, yeni yönetimde Yahudilerin durumu kötüleşmişti. Firavun II.Ramses dönemine gelinceye kadar ve özellikle bu dönemde onlar büyük bir kin ve düşmanlığın hedefi olmuşlardı. Bu ise, Hiksoslar'la işbirliği içinde ülkenin bütün nimetlerinden yararlanan Yahudilere karşı, yerli Mısırlıların hesap sorma aşamasına gelmiş bir reaksiyonuydu. Ancak Yahudiler de boş durmuyor, bozguncu bir zihniyetle Mısırlılara karşı imha plânları ve ihtilâller düzenliyorlardı. Çünkü Hiksoslar'ın kendilerine sağladığı politik amaçlı imtiyazlara alışmışlardı. Hızlı nüfus artışlarının da doğurduğu endişeyle Mısır yönetimi Yahudiler için korkunç bir baskı ve plânlı bir soykırım başlatmıştı. Dört asır kadar süren bu baskı dönemi⁷⁴, Yahudi kişilik ve karakterine olan etkileri açısından çok önemli bir zaman kesitidir.

Mısır'daki kölelik ve sığıntılık hayatı Hz.Musa'nın önderliğinde son bulmuş ve Yahudiler Firavunların zulmünden kurtulmuşlardır (M.Ö. 1250). “Çıkış” (Exodus) olarak anılan bu olaydan sonra geçici bir süre kölelikten kurtulan Yahudiler, yaptıklarından ötürü 40 yıl kadar çölde dolaşmaya mahkûm edilmişler; dolayısıyla hürriyete lâyık olamamışlardır. Mısır'daki kölelik ve ezilmişlik hayatı ruhlarında bir “zillet” duygusu meydana getirmiş, aşağılanma ve horlanmışlık iliklerine işlemiştir. “Asabiyet kaybı” olarak da değerlendirilebilecek bu durumdan dolayıdır ki, zilleti yaşamamış ve korku nedir bilmeyen yeni bir neslin gelmesi, bunun için de 40 yılın geçmesi gerekmiştir⁷⁵. Nihayet Filistin'e girmişler, Hz.Davud (David) ve Hz.Süleyman (Şlomo) zamanında ise bağımsız ve ihtişamlı bir devlete kavuşmuşlardır (M.Ö. 1050-950).

Hz.Süleyman'dan sonra devlet “İsrail” ve “Yahuda” olmak üzere ikiye bölünmüş, İsrail krallığı Asur kralı II.Sargon tarafından kısa bir süre sonra ortadan kaldırılmıştır (M.Ö. 719). Yahuda (Juda) krallığı ise, daha sonra Babil hükümdarı II.Buhtunnasr (Nabukadnezar, Nabukodonosor) tarafından yerle bir edilmiş; Mabel (Beyt ha-Mikdaş) tahrip edilmiş ve Babil'e sürülen Yahudiler'in esaret dönemleri başlamıştır (M.Ö. 586). Bu tarih, Yahudiler açısından “birinci mabel dönemi”nin sonunu işaret etmektedir. Yahudi toplumu, millî kimliğini ve varlığını korumayı yarım asırlık sürgün döneminde Babil'de öğrenmiştir (M.Ö. 586-538). “Bir fikir sistemi, bir ideoloji ve çoğunluk uluslar içinde bir yaşam şekli olarak Yahudilik, Babil'de doğmuştur”⁷⁶. Bu dönem Pers hakimiyetiyle sona ermiş; sürgünden kurtulan Yahudiler, İmparator Kurus'un (Koreş, Kirus) desteğiyle Mabel'i yeniden inşa etme imkânına kavuşmuşlardır (M.Ö. 516). Ne var ki, bu kez de Büyük İskender'in Filistin'i zaptetmesiyle Yunan hakimiyetine giren Yahudiler (M.Ö. 332); Romalılarla işbirliği içinde kısa süreli bir bağımsızlık döneminin ardından, aralarındaki bitimsiz kavga ve isyanlar sonucu Romalı Pompeus tarafından dağıtılmışlardır (M.Ö. 63). Bir süre sonra yine bağımsızlık için isyan eden, ihtilâller çıkaran bu topluma Roma İmparatoru Titus son darbeyi vurarak, Kudüs'ü ve Mabel'i yakıp yıkmış; Yahudilerin bir kısmını öldürmüş,

⁶⁹ bk. el-Bakara, 2/124, 258; Âl-i İmran, 3/33-34; el-En'âm, 6/80-83; Meryem, 19/41-48; el-Enbiyâ, 21/51-70.

⁷⁰ Âl-i İmran, 3/67.

⁷¹ Tekvin, 32/24-30; Âl-i İmran, 3/93; Meryem, 19/58.

⁷² Hamidullah, Muhammed, *İslâm Peygamberi*, çev. Salih Tuğ, 4. bs., İstanbul 1400/1980, I, 587.

⁷³ Tekvin, 45/17-20.

⁷⁴ Çıkış, 12/40.

⁷⁵ İbn Haldun, Abdurrahman b. Muhammed, *Mukaddime*, çev. S. Uludağ, İstanbul 1982, I, 454-5.

⁷⁶ Sevilla-Sharon, *İsrail Ulusunun Tarihi*, Yeruşalayim 1981, s. 38; ayrıca bk. Örs, Hayrullah, *Musa ve Yahudilik*, İstanbul 1966, s. 266; Doğrul, Ömer Rıza, *Yeryüzündeki Dinler Tarihi*, İstanbul 1963, s. 176.

çoğunluğunu da Akdeniz esir pazarlarında sattırması ve sürmüştür (M.S. 70). Bu olay, “ikinci mabed dönemi”nin sona ermesine ve Yahudilerin yeryüzüne dağılmasına neden olmuştur (“diaspora”). Mabed’in yıkılmasıyla dinî bağımsızlıklarını da kaybeden Yahudiler, bundan sonraki uzun tarihleri boyunca Mesihlik iddiasıyla ortaya çıkan Bar Kohba zamanında Romalıların kanlı bir şekilde bastırdığı iki yıllık bir bağımsızlık isyanı dışında (M.S. 132-135), 1948’e kadar hep sürgün ve esarete maruz kalmışlardır.

Bir noktayı tesbit etmek gerekir ki, Yahudilerin yabancı hakimiyeti altında alabildiğine ezilmiş, horlanmış ve aşağılanmış olmaları büyük ölçüde kendi isyankâr, uyumsuz, bozguncu ve entrikacı karakterlerine de bağlı kalmıştır. Gerek Mısır, gerek Babil, Yunan, Roma ve hatta İslâm hâkimiyeti dönemlerinde hep düşmanla işbirliği yaparak yaşadıkları ülkeyi çökertmeye çalışmışlar, ama her seferinde başarısızlığa uğramışlardır. İslâm’ın hoşgörüyü dayalı yönetiminde bile eski alışkanlıkla çevirdikleri entrika ve düşmanlıklardan ötürü Hicaz’dan sürülmüşlerdir. Ortaçağ boyunca İngiltere, Fransa, İtalya ve Almanya gibi Batı ülkeleri Yahudi sürgünlerine sahne olmuştur. 1492 yılı ise; Endülüs İslâm Devleti’nin çöküşünün ardından Hıristiyan zulmü ve soykırımına uğrayan İspanya Yahudileri’nin yeryüzüne dağılması şeklinde yeni bir sürgün döneminin başlangıcıdır. Hiçbir ülkenin kabul etmek istemediği bu topluluk, nihayet Osmanlı hoşgörüsüyle önce Selânik’te, sonra da yurdun diğer bölgelerinde yerleştirilmek suretiyle Osmanlı ülkesinde yaşama şansı bulmuştur.

Orta ve Yeniçağda Batı ülkelerindeki Yahudi hayatını sembolize eden kelime “Ghetto”dur. Yahudiler, bellibaşlı kentlerin kenar mahallelerinde yaşamak zorunda bulunuyorlardı. Toplumdan soyutlanmış olarak duvarlarla çevrilmiş ghetto’larda bir tür hapisane hayatına itilmişlerdi. Ancak, bir açıdan böyle görünen olayın başka açılardan farklı biçimde değerlendirilmesi de mümkündür. Meselâ E. Hoffer bu konuda şunları söylemektedir: “Orta Çağlarda Yahudilerin içinde yaşamaya mecbur edildikleri mahalleler, onlar için bir hapisane olmaktan çok, bir kale idi. Yahudi mahallelerinin kendilerine sağladığı çok kuvvetli birlik duygusu olmasaydı, o karanlık devirlerin zulmüne Yahudiler imanlarını bozmadan dayanamazlardı. Orta Çağın zulmü, İkinci Dünya Savaşı’nda kısa bir süre için geri geldiğinde Yahudi’yi bu eski savunmasından yoksun olarak yakaladı ve onu ezdi”⁷⁷. Demek ki; Yahudilerde öteden beri var olan ve “üstün ırk” anlayışından kaynaklanan “farklı olma” karakteri, ghetto’larda daha bir bilinçle korunmuştur. Kollektif bir yapının kimliğini taşıyan, bunu taşıdığına inanan her bir Yahudi güçlü bir birlik şuuruna sahip olmuştur. Bunun daha eski bir örneği, yukarıda belirtildiği gibi, Babil sürgünü dönemidir.

Yahudiler, uzun tarihleri boyunca siyasî güç ve bağımsızlıklarını elde edemedikleri, ya da sürekli baskı altında yaşadıkları için, mesailerini fikrî ve iktisadî alanlara yöneltmiş; binbir entrika ve hile ile büyük bir ekonomik güce ulaşmış, sonra bu yolla siyasî güç dengelerini de bozmaya çalışmışlardır. Böylece diğer milletlerin nefretini kazanmışlar; bu nefret onların daha çok hor görülmelerine neden olmuş, ama kendileri de karşı nefret ve ihtirasla, üstün ırk idealiyle ayakta kalmayı başarmışlardır. Avrupa’da XIX. yüzyılın sonlarında ileri boyutlara varan Yahudi düşmanlığı (“antisemitizm”), büyük ölçüde Politik Siyonizm’in gelişmesine neden olmuş; T. Herzl’in çalışmalarıyla güçlenen bu akım, İngiltere’nin fiilî desteği ve diğer Batılı devletlerin de arzusuyla Filistin’de bir İsrail Devleti’nin kuruluşunu hazırlamıştır (1948)⁷⁸.

Burada, Yahudi tarihinin önemli olayları ve dönüm noktalarına kısaca yer verilmiştir. Aslında bu çalışmanın ilgi alanı, Kur’an’ın vahyedildiği döneme kadar olan Yahudi tarihidir. Tarihî Yahudi karakterini günümüz Yahudi toplumunun temsil edip etmediği meselesi, yeni örnek olaylar çerçevesinde ele alınması gereken bir konudur. Herkesin gözü önünde cereyan eden güncel olaylar bir yana bırakılırsa, bu noktada, Kur’an’ın geleceğe ilişkin belirleyici bazı sarih ifadelerinden başka dayanağımız bulunmamaktadır.

B. Yahudi Zihniyetinin Kaynakları

Yahudi millî karakterini besleyen Yahudi zihniyetidir. Bu zihniyetin, özetlediğimiz tarihî süreç içinde oluşmasını sağlayan en önemli kaynak Yahudi kültür ve edebiyatıdır. Bu kültür ve edebiyatın başında Yahudi Kutsal Kitabı (Eski Ahit) vardır.

⁷⁷ E. Hoffer, *Kesin İnançlılar*, çev. E. Günur, İstanbul 1980, s. 87.

⁷⁸ Yahudi tarihi ile ilgili geniş bilgi için bk. Günaltay, M.Şemseddin, *Yakın Şark III (Suriye ve Filistin)*, 2. bs., Ankara 1987, s. 289-449; Örs, age, s. 13-323; Sevilla-Sharon, age, s. 1-96; el-Bâr, Muhammed Ali, *Ebâtilu’l-Tevrâti ve’l-Ahdi’l-Kadim I (el-Medhal)*, Dımeşk-Beyrut 1410/1990, s. 31-109; Durant, W., “Yahudi Tarihi”, *Yahudi Tarihi ve Siyonist Önderlerin Protokolleri* içinde, çev. Sami S. Karaman, İstanbul 1992, s. 21-80; Şelebî, Ahmed, *Mukârenetü’l-edyân I (el-Yahûdiyye)*, 8. bs., Kahire 1988, s. 37-125 (Türkçesi: *Mukayeseli Dinler Açısından Yahudilik*, çev. A.M. Büyükcınar-Ö.F. Harman, İstanbul 1978, s. 19-104); Tanyu, Hikmet, *Tarih Boyunca Yahudiler ve Türkler*, İstanbul 1979, I, 27-28, 66-84, 147-151; Frntsch, T., *Tarih Boyunca Yahudi Meselesi*, çev. C. Emiroğlu, İstanbul 1992, s. 45-121; Kutluay, Yaşar, *Siyonizm ve Türkiye*, İstanbul 1973, s. 11-27; Mevdûdî, Ebu’l-Alâ, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber*, çev. N. Ahmed Asrar, Ankara 1983, I, 509-534. Kur’an’a göre Yahudi tarihi için bk. el-Hâlidî, Salâh Abdülfettah, *eş-Şahsiyyetü’l-Yahûdiyyetü min hilâli’l-Kur’ân*, Dımeşk 1407/1987, s. 51-108.

İrkçı bir yapıyı yansıtan Yahudi öğretilerinin tamamına “Tora” adı verilir. Bu terim, Arapça “Tevrat”ın karşılığı olmakla birlikte çok daha geniş bir anlama sahiptir. Yahudiler, bu geniş anlamıyla kutsal kitaplarına İbranice “Tanah” derler. Tanah; Tora (Tevrat), Nebîm (Peygamberler) ve Ketubîm (Kitaplar) olmak üzere üç bölüm ve toplam 39 kitaptan oluşmaktadır. Yahudilere göre bu sayı 24 veya 22’dir. Bunların tamamlanması, yaklaşık olarak bin yılı aşkın bir süre içinde gerçekleşmiştir (M.Ö. 1200-100).

Yahudi öğretilerinin tamamının adı olarak Tora, “yazılı” ve “sözlü” olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Yahudiler, Rabbânî çoğunluk itibarıyla “Sözlü Tora”ya çok önem verirler. Onlara göre, “Sözlü Tora” da vahiy eseridir ve o olmadan “Yazılı Tora” anlaşılabilir.

Sözlü gelenek, anlaşılacağı gibi Tora (=Tevrat)nın tefsiri ve Yahudilerin fıkıh kaynağı olarak nesilden nesile intikal etmiş, M.S. II. yüzyılda Yahuda Ha-Nasi tarafından “Mişna” adıyla kitaplaştırılmıştır. Fakat bu, sözlü geleneğin bütünü değildir. Daha sonra hahamların çalışmalarıyla bütün sözlü gelenek bir araya getirilmiş ve “Mişna”nın tefsiriyle (“Gemara”) birlikte “Talmud”u oluşturmuştur. Talmud, dar anlamda Gemara ile özdeşdir⁷⁹. Talmud çalışmaları hem sürgündeki Yahudiler, hem de Kudüs (Yeruşalim)’de kalan Yahudiler arasında sürdürüldüğü için Babil ve Kudüs Talmud’ları ortaya çıkmıştır. Her ikisi de Mişna metnine dayanmasına rağmen, aralarında büyük farklar söz konusudur. Daha önemlisi, Mişna metni üzerinde de ittifak yoktur; aksine tutarsızlıklar vardır. M.S. IV.-V. yüzyıllarda derlendiği halde, ilk Talmud basımı 1520-1523 yıllarında Venedik’te gerçekleştirilmiştir⁸⁰.

Talmud, bütünüyle kendi içine kapanmış bir toplumun ruh durumunu yansıtır. Daha çok pratik hayatı düzenleyen kuralları, emir ve yasakları ihtiva eder⁸¹. Ayrıca çok miktarda hikâye, mesel, hikmetli söz ve lejand mevcuttur ki, bunlar, Yahudi edebiyat ve folkloruna da yansımıştır⁸². Kudüs ve Babil versiyonlarıyla Talmud, geleneksel İbrânî (Yahudi) kültürünün, Mişna tertibine göre yazılmış genel bir ansiklopedisi niteliğindedir⁸³. O, aynı zamanda, din bakımından Eski Ahit’i ikinci plâna iten en yüksek otorite olarak kabul edilmiştir⁸⁴.

Bu genel bilgiden sonra; Yahudi Allah inancını, Yahudilerin kendilerini ve diğer insanları nasıl gördüklerini Tanah ve Talmud’dan belgelendirmek yararlı olacaktır.

Eski Ahit’te (“Tanah”) Allah inancı, insanbiçimci (antropomorfik) bir özellik gösterir. Tanrı, Yahudi ırkçılığının gereği olarak sadece “İbranilerin Allahı”dır⁸⁵. Bir Eski Ahit cümlesi şöyledir: “Bütün dünyada Allah yoktur, ancak İsrail’de vardır”⁸⁶. İsrail’in Tanrısı insan gibi dinlenme ihtiyacı duyan⁸⁷, acı çeken⁸⁸, güreşen⁸⁹, koca olan⁹⁰, ağlayan⁹¹, dalgınlık, uyku, helâya gitme ve yolculuğa çıkma gibi arzular gösteren⁹² ve günün serinliğinde bahçede gezinen⁹³ bir varlıktır. Bu özellikleriyle âdeta İsrailoğulları tarafından yaratılmıştır. Talmud’a göre de Yahudi Allah inancı aynı özelliklere sahiptir⁹⁴.

Mevcut şekliyle Eski Ahit, Yahudilerin “üstün ırk” olduğunu öngören birçok belge içermektedir. Onlar; “siyon’un değerli oğulları”⁹⁵, hem “ilâhlar” hem de “Yüce Allah’ın oğulları”⁹⁶ olarak tanımlanmaktadırlar.

⁷⁹ Steinsaltz, A., *Introduction au Talmud*, çev. N. Hansson, Paris 1987, s. 11; Örs, *age*, s. 320; Kutluay, Yaşar, *İslâm ve Yahudi Mezhepleri*, Ankara 1965, s. 119; Adam, Bakı, *Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat*, Ankara 1997, s. 9-10.

⁸⁰ Talmud için bk. Kutluay, *İslâm ve Yahudi Mezhepleri*, s. 114-120; Tanyu, *age*, I, 31-63; Şelebî, *age*, s. 265-271; Örs, *age*, s. 316-323; Adam, *age*, s. 122-129; Tümer, Günay-Küçük, Abdurrahman, *Dinler Tarihi*, 3. bs., Ankara 1997, s. 229-230; Chouraqui, A., *Histoire du Judaïsme*, 8. bs., Paris 1986, s. 35-50; Zaza Hasan, *el-Fikru’-d-dini el-Yehûdî (Etvâruhü ve mezâhibu)*, Dimeşk-Beyrut 1407/1987, s. 66-93. Yahudi kutsal kitapları ile ilgili geniş bilgi için şu çalışmalara bakılabilir: Şelebî, *age*, s. 227-271; Tanyu, “Yahudiliğin Kutsal Kitapları ve Esasları”, *AÜİFD*, c. XIV (Ankara 1967); Harman, Ömer Faruk, *Metin, Muhteva ve Kaynak Açısından Yahudi Kutsal Kitapları*, İstanbul 1988 (Basılmamış Doçentlik Tezi); Adam, Bakı, *Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat*, Ankara 1997.

⁸¹ Örs, *age*, s. 319-320.

⁸² Schimmel, A., *Dinler Tarihine Giriş*, Ankara 1955, s. 115.

⁸³ Chouraqui, A., *age*, s. 41.

⁸⁴ Chouraqui, *age*, s. 47; ayrıca bk. Adam, *age*, s. 124-5, 128-9.

⁸⁵ Çıkış, 10/3.

⁸⁶ II.Kırallar, 5/15.

⁸⁷ Çıkış, 31/17.

⁸⁸ Tekvin, 6/16.

⁸⁹ Tekvin, 33/24-30; Hoşea, 12/2-4.

⁹⁰ İşaya, 54/3.

⁹¹ İşaya, 22/4.

⁹² I.Krallar, 18/27.

⁹³ Tekvin, 3/8.

⁹⁴ Şelebî, *age*, s. 265-271; Tanyu, *age*, II, 967-9; el-Bâr, *age*, II (Allah ve’l-enbiyâ fi’t-Tevrât ve’l-Ahdi’l-Kadîm), 11-41.

⁹⁵ Yeremyanın Mersiyeleri, 4/2.

⁹⁶ Mezmurlar, 82/6.

Yahudi milleti; yeryüzüne hükmedecek, milletlerin hepsine varis olacak⁹⁷ seçilmiş bir kavim ve mukaddes millettir⁹⁸. Yahudiler, bu seçkinlik ve üstünlük tasavvuruna rağmen, aşağı yaratıklar olarak gördükleri diğer insanların egemenliği ve baskısı altında yaşamalarının doğurduğu çelişkiyi de pek çözememişlerdir. Onlara göre leş yemek yasaktır, ama yabancılara satılabilir⁹⁹. Köle ve cariyeler yabancılardan olmalıdır; kendi aralarında bu uygulama yasaklanmıştır¹⁰⁰. Yabancılardan kız alıp-verme yasağı vardır¹⁰¹. İsrail soyunun diğer milletleri mülk edineceği belirtilmiştir¹⁰².

Bu konuda Talmud'un prensipleri Eski Ahit'inkilerden farklı değildir. Talmud'a göre yabancıları soymak, mülkünü ve ticaretini elinden almak iyi bir davranıştır. Yabancılar çalışacak, Yahudiler yiyecektir. Yabancılara karşı yemin, hile ve aldatma çok normaldir. Çünkü Yahudi olmayana insan gözüyle bakılamaz; onlar birer hayvandır. Yabancıların kanlarını dökmek Allah'a kurban sunmaktır¹⁰³.

Eski Ahit ve Talmud'un öngördüğü zihniyet yapısını "Siyon Liderlerinin Protokolleri"nde de görmek mümkündür. Protokoller, dünya hakimiyetine giden yolda Yahudilerin uygulayacakları bir programdır. Yahudi liderlerince hazırlandığı kabul edilen bu program Yahudi zihniyetinin kaynakları arasında sayılmalıdır¹⁰⁴.

Özü verilmeye çalışılan yukarıdaki prensip ve inançlar, Yahudi zihniyet ve karakterinin yapısı hakkında yeterince aydınlatıcıdır. S. Freud'a göre Yahudi karakteri bugün ne ise, dün de odur; değişikliğe uğramamıştır. Bu kendilerini üstün görme karakteri, onlara bir gurur ve güven vermiş; farklılıklarına olan inançlarının verdiği cesaretle de hayata sıkı sıkıya bağlanmışlardır¹⁰⁵.

C. Kur'an Açısından Yahudi Karakteri

İnsanın, kendisini yaratan Allah'a karşı tutumu temel alındığında Kur'an'daki dinî karakter belirleyici kavramlar birbirine zıt iki kategoriye ayrılabilir: Olumlu ve olumsuz karakter kavramları. Bu ayırma işleminin temel ölçüsü "Allah'a iman" olduğu için, birinci kategorideki kavramlar "mü'min" karakter özelliklerini, ikinci kategorideki kavramlar ise "kâfir" karakter özelliklerini oluşturmaktadır. Kur'an baştan sona bu iki karakter çatışmasının örnekleriyle doludur. Yahudiler de genel olarak kâfir, yani inkârcı karakter tipinin örnekleri arasında yer almaktadırlar. Bunun başlıca sebebi, Kur'an'ın konuya yaklaşımının dinî/ahlâkî amaçlı oluşudur. Daha önce de belirtildiği gibi, Yahudi dinî karakterini ortaya koymak demek, onların sosyal ya da millî karakterlerinin temel özelliklerini de yakalamak demektir.

Araştırmamıza göre, Kur'an terminolojisi bakımından inkâr anlam sahasında yer alan Yahudi karakterinin belirleyici kavramları şu şekilde sıralanabilir:

1. İnkâr ("küfr")¹⁰⁶,
2. Allah'a eş koşma ("şirk")¹⁰⁷,
3. Yalanlama ve yalancılık ("tezkîb" ve "kezib")¹⁰⁸,
4. Üstünlük taslama ("istikbâr")¹⁰⁹,
5. Cinayet ("katl")¹¹⁰,
6. Döneklik ("tevellî" ve "i'râd")¹¹¹,
7. Aşağılık duygusu ve korkaklık ("zillet" ve "meskenet")¹¹²,

⁹⁷ Mezmurlar, 82/8.

⁹⁸ Tesniye, 7/6, 10/5, 14/21, 26/19; Çıkış, 19/5-6.

⁹⁹ Tesniye 14/21.

¹⁰⁰ Levililer, 25/44-46.

¹⁰¹ Nehemya, 13/25.

¹⁰² İşaya, 54/5.

¹⁰³ bk. Tanyu, *age*, II, 967-9; Zaferu'l-İslâm Han, *Yahudilik'te Talmud'un Mevkii ve Prensipleri*, çev. M. Aydın, İstanbul 1981, s. 80-83; Şeybetü'l-Hamd, Abdülkadir, *el-Edyân ve'l-fırak ve'l-mezâhibu'l-muâsıra*, Medine 1387, s. 23-25; Şelebî, *age*, s. 265-271; Bilim Araştırma Grubu, *Yahudilik ve Masonluk*, İstanbul 1986, s. 21-25.

¹⁰⁴ Protokoller için bk. Tanyu, *age*, I, 468-522; Uygur, Ziya, *Tarih Boyunca Devrimler, İhtilâller ve Siyonizm*, İstanbul ts., s. 501-613; Lambelin, R., "Siyonist Önderlerin Protokolleri", *Yahudi Tarihi ve Siyonist Önderlerin Protokolleri* içinde, s. 89-188; Ford, Henri, *Beynelmîlel Yahudi*, trc. S. Gücüyener, İstanbul 1943, s. 92-110.

¹⁰⁵ bk. *Musa ve Tektanrıcılık*, çev. E. Sevil, İstanbul 1976, s. 117-9.

¹⁰⁶ el-Bakara, 2/88-91; Âl-i İmrân, 3/98, 112; en-Nisâ, 4/46, 155.

¹⁰⁷ el-Bakara, 2/51, 54, 92; el-Ârâf, 7/138-9, 148; et-Tevbe, 9/30-31.

¹⁰⁸ el-Bakara, 2/87; Âl-i İmrân, 3/24, 94; en-Nisâ, 4/48; el-Mâide, 5/70; el-Cumu'a, 62/5.

¹⁰⁹ el-Bakara, 2/87-89, 111, 135; Âl-i İmrân, 3/181; el-Mâide, 5/18; el-Mü'min, 40/56.

¹¹⁰ el-Bakara, 2/61, 84-85, 87, 91; Âl-i İmrân, 3/21, 112, 181; en-Nisâ, 4/155; el-Mâide, 5/70.

¹¹¹ el-Bakara, 2/64, 83, 246; Âl-i İmrân, 3/23; el-Mâide, 5/43.

¹¹² el-Bakara, 2/61, 248-9; Âl-i İmrân, 3/111-2; el-Mâide, 5/22-24.

8. Hâinlik ve ikiyüzlülük (“hıyânet” ve “nifak”)¹¹³,
9. Bozgunculuk (“fesâd”)¹¹⁴,
10. Haksızlık (“zulüm”)¹¹⁵,
11. İsyân ve serkeşlik (“isyân”, “i’tidâ”, “tuğyân”, “isrâf”, “fisk”, “dalâlet”, “hevâ”)¹¹⁶,
12. İhtilâf ve tartışmacılık (“ihtilâf” ve “muhâcce”)¹¹⁷,
13. Kıskaçlık (“hased”)¹¹⁸,
14. Katı yüreklilik (“kasvet”)¹¹⁹,
15. Dünya hayatına düşkünlük (“hırs”)¹²⁰,
16. Cehâlet ve beyinsizlik (“cehl” ve “sefeh”)¹²¹,
17. Sözü değiştirme (“tebdîl” ve “tahrîf”)¹²²,
18. Hakkı gizleme (“ketm”)¹²³,
19. Gazap ve lânet (“ğadab” ve “lâ’net”)¹²⁴.

Bütün bu kavramlarla tasvir edilen karakter yapısına Yahudi millî karakteri olarak bakılamaz mı? Bize göre, bu soruya müsbet cevap vermek gerekir. Her ne kadar Kur’an dinî karakter özellikleri üzerinde daha çok duruyorsa da, bunlar arasından tarihî/millî Yahudi sosyo-psikolojisini çıkarmak mümkün görünmektedir.

Yahudi karakter tasvirlerinde, öteden beri üzerinde durulan bazı karakter özellikleri vardır. Bu özellikler şöyle sıralanabilir:

Yahudi ketumdur, sır vermez. Kurnaz ve hilekârdır. Dayanıklı ve sabırlıdır. Gürültücü, yaygaracı ve telâşlıdır. Adsız kalmaya, sinsi davranmaya özen gösterir. Çıkarlarına, kazancına ve maddeye düşkündür. Avareliği ve geziciliği sever. Bu yüzden adı “Serseri Yahudi”ye çıkmıştır. Dinine ve din adamlarına çok bağlıdır. Onların sözü kanun yerindedir. Millî ülküsüne bağlıdır. Belli etmez görünse de, kinci ve intikamcıdır. Bu, tarih boyunca onun en önemli gücünü teşkil etmiştir. Tutumludur, cimridir. Başkalarına (Yahudi olmayanlara) iki yüzlü davranmayı, yalan söylemeyi doğal görür. Ahlâk ilkeleri millîdir, kendi aralarında geçerlidir. Yabancılara karşı farklı ilkeler oluşturmuştur. Ekonomi ve ticaret alanında tarih boyunca alışkanlık ve beceri kazanmıştır¹²⁵; kendine güvenir. Yahudi, Yahudi ırkçısıdır¹²⁶. Uzmanlığa önem verir, disiplinli çalışır. Plâncı ve teşkilâtçidir. Gelenekçidir...¹²⁷.

Bu tablo, yukarıda sıralanan Kur’anî kavramların oluşturduğu karakter özellikleriyle karşılaştırıldığında birçok benzer ve ortak nokta dikkat çekecektir. Öyleyse; Kur’an’ın izlediği ya da Kur’an’a dayanarak bizim ortaya koymaya çalıştığımız Yahudi karakter yapısı bir ütopyadan ibaret değildir. Aksine, burada devamlılık arzeden ve tarihî süreçle desteklenen bir gerçeklik söz konusudur.

O halde, Yahudi karakteri Kur’anî kavramlar çerçevesinde şöyle tasvir edilebilir:

Yahudi inkârcıdır. Bu konuda gerek Eski Ahit ve gerek Kur’an birçok belge ihtiva etmektedir. Allah’a eş koşmuştur; Uzeyr’i Allah’ın oğlu olarak tasavvur etmiş, hahamlarını tanrılaştırmıştır. Talmud’da hahamlardan “yaşayan Allah” diye söz edilmekte; hatta “Allah’tan daha büyük” ifadesine yer verilmektedir¹²⁸. Yahudi yalancıdır; dinî emirleri, ilahî âyetleri de yalanlamıştır. Tevrat’ın emirlerini bildiği halde yalanlamış, hatta Allah’a bile yalan isnat etmiştir. Hiçbir zaman ulaşamayacağı bir üstünlük duygusuna sahiptir. Bunun sonucu

¹¹³ el-Bakara, 2/75-76, 100; el-Mâide, 5/13, 61.

¹¹⁴ el-Mâide, 5/64; el-İsrâ, 17/4-7.

¹¹⁵ el-Bakara, 2/51, 54, 59, 92, 95, 140, 246; el-Mâide, 5/45-51.. vb.

¹¹⁶ el-Bakara, 2/61, 65, 93; Âl-i İmrân, 3/112; en-Nisâ, 4/46; el-Mâide, 5/78; el-A’râf, 7/166.

¹¹⁷ el-Bakara, 2/113, 213; Âl-i İmrân, 3/65-67; en-Nisâ, 4/156-8 en-Nahl, 16/124.

¹¹⁸ el-Bakara, 2/89-90, 109.

¹¹⁹ el-Bakara, 2/74; el-Mâide, 5/13; el-Hadîd, 57/16.

¹²⁰ el-Bakara, 2/96.

¹²¹ el-Bakara, 2/130, 142; el-A’râf, 7/138-9, 155.

¹²² el-Bakara, 2/58-59, 75, 104; en-Nisâ, 4/46; el-Mâide, 5/13, 41; el-A’râf, 7/161-2.

¹²³ el-Bakara, 2/146.

¹²⁴ el-Bakara, 2/61, 90; Âl-i İmrân, 3/112; en-Nisâ, 4/52; el-Mâide, 5/13, 64, 78.

¹²⁵ Amerikalı milyarder Henri Ford’a göre bu beceri, hep diğer insanların aleyhinde işlemiştir. O, şöyle der: “Dün, bugün ve daima Yahudi, yabancıların sefaletine sebep olarak para kazanmıştır” (bk. *Beynelmilel Yahudi*, s. 5).

¹²⁶ BMGK’nun 3379 Sayılı ve 10 Kasım 1975 Tarihli Kararı, “Siyonizm’in bir çeşit ırkçılık ve ırk ayrımı olduğuna karar verir” cümlesiyle biter. Siyonizm-ırkçılık ilişkisi, 24-28 Temmuz 1976’da Tripoli’de düzenlenen uluslararası bir sempozyumun konusu olmuştur (bk. *Siyonizm ve Irkçılık*, çev. T. Ataöv, 2. bs., Ankara 1985).

¹²⁷ Tanyu, *age*, II, 949-951.

¹²⁸ Tanyu, *age*, II, 968-9.

olarak Allah'a, peygamberlere ve diğer insanlara karşı büyüklük taslayarak aşırı gitmiştir. "Allah fakir, biz zenginiz"¹²⁹, "biz, Allah'ın oğulları ve gözdeleyiz" iddiasında bulunmuştur¹³⁰. Cinayet, vazgeçilmez karakteridir; peygamberlerini bile öldürmüştür. Hak'tan yüz çevirdiği için dönektir, ikiyüzlüdür. Anlaşmalarına sadık değildir, hâindir. Kin ve düşmanlık peşindedir. Bozguncu, isyankâr ve zâlimdir. Aşağılık duygusu ve korku ruhuna işlemiştir. Kıskançtır. Katı yüreklidir. Cahildir; doğru ile yanlış birbirinden ayırma yeteneğini yitirmiştir. Doğruyu gizleme ve sözü değiştirme huyu vardır. Bütün bu olumsuz karakter özelliklerinden ötürü, özellikle de inkârcı tabiatı gereği Allah, peygamberler ve diğer insanların gazabına, lânetine uğramıştır.

Kur'an, Yahudi karakterini tasvir ederken sosyo-psikolojik unsurları da ihmal etmez. Bunların bir kısmı, esasen genel anlatımdan da çıkarılabilmektedir. Sözelimi, Yahudilerin aşağılık duygusu ve korkaklık özelliği, altın buzağıya tapma olayı, Hz.Musa'dan putperest ulusların tanrıları gibi somut bir tanrı isteğinde bulunmaları, bütün bunların arkasında Mısır'daki kölelik yaşantısı ile Mısır tanrılarından etkilenme olgusu vardır. Korku gibi, "buzağı" putuna sevgi ve saygı da tabiatlarına yerleşmiştir. Mısır'daki baskı dönemi Yahudilerde hem bir kin, hem de Mısırlılara karşı bir imrenme duygusu geliştirmiştir. Kendilerini ezen bir ulusun tanrılarının da çok güçlü olduğunu düşünmüşlerdir. Dolayısıyla Mısır hayatı, onlar için sosyo-psikolojik bir arka-plân olmuştur. Ayrıca, Babil'deki sürgün hayatı ve 1948'e kadar gelen tarihî süreç de Yahudi karakterini şekillendirmiştir.

Yahudilerdeki korkaklık duygusu, sosyo-ekonomik şartlara bağlı olarak değişmiş kabul edilmektedir¹³¹. Ancak, bunu ispat edecek belgelerin yeterli olmadığı öne sürülebilir. Çünkü İsrail'in kuruluşu resmen ilân edildikten sonra Yahudiler tek başına ciddi bir savaş yapmamış, yani onların cesur ve savaşçı karakterlerini ortaya çıkaracak geniş boyutlu bir çatışma söz konusu olmamıştır. Bugün İsrail, Amerika'nın Ortadoğu'ya uzanmış bir eli ya da ileri karakolu durumundadır. İsrail dışındaki Yahudilerin ekonomik gücüyle beslenen, neredeyse bağımsız bir maliyesi bile olmayan İsrail, üstün silah gücüne rağmen Araplarla yaptığı savaşlarda hep Amerika ve diğer Batılı devletlerin yardımı, gizli plânları sayesinde başarılı olmuş ya da yenilgiden kurtulmuştur.

Yahudilerdeki üstünlük anlayışını, aşağılık duygusunun bir telâfisi ve tatmini olarak düşünmek mümkündür. Sürekli ezilen, acı ve ıstırap çeken Yahudi toplumu bu ideal ile tatmin olmuş ve ayakta kalabilmiştir. Baskı ve soykırıma uğrayışını da, üstünlüğünden dolayı kendisine duyulan kıskançlığın bir tezahürü olarak değerlendirmiştir.

Şunu da belirtmek gerekir ki Yahudiler, siyasî güç elde etmek ve bağımsızlıklarını kazanmak suretiyle maddî anlamda bir kahramanlık gösteremeyince gizli plân ve entrikaya yönelmiş; para ve zekâ gibi iki önemli silah kullanmışlardır. Yahudi Ben Rubi'nin bu konudaki açıklamaları dikkat çekicidir. Ona göre Yahudiler, hürmete lâyık her şeyi bozmak ve yıkmak, böylece dünya milletlerinden intikam almak peşindedirler¹³².

Kur'an'da da belirtildiği gibi Yahudilerin hayata ve maddeye aşırı düşkünlüğü, bir yandan kendi üstünlüklerine olan inançtan, bir yandan da ezilmişlik duygusundan kaynaklanmaktadır. Bu iki faktör, Yahudilerin hayata sınıksız sarılmaları sonucunu doğurmuştur.

Şunu da eklemek gerekir ki Kur'an, İsrailoğullarının bazı meziyetlerinden de söz etmektedir. Hatta onların âlemlere üstün kıldığını ifade eden âyetler de vardır¹³³. Ancak buradaki üstünlük, dinî anlamda toplumların psiko-sosyal değişimleri esasına bağlanmıştır; mutlak ve sürekli değildir. Aksi takdirde, Kur'an'ın, Yahudiler'den hep övgüyle söz etmesi gerekecekti. Oysa önemsiz istisnalar bir yana¹³⁴, Yahudi çoğunluğu Kur'an anlatımında cezaya müstehak bir toplum olarak karşımıza çıkmaktadır. Demek ki, İsrailoğullarının üstünlüğü kitap, hikmet ve peygamber gibi nimetlere bağlı olarak sadece belli bir dönemle sınırlı ya da "ahit"lerine sadık kaldıkları sürece geçerli bir üstünlüktür.

SONUÇ

Karakter ve zihniyet kavramları çerçevesinde Yahudi tarih ve kültürünün şekillendirdiği Yahudi millî/sosyal karakteri, üstünlük anlayışı ve tarihî ezilmişlik duygusu odağında ırkçı, bozguncu, entrikacı, kinci, intikamcı, dünyacı, isyankâr, döneç vb. karakter özelliklerine sahiptir. Bu karakterin din alanındaki belirleyici temel kavramları ise küfür, şirk ve nifak'tır. Bu tablo, sosyo-psikolojik unsurları da dikkate alan tarihî karakter tesbiti çalışmamızda varılan doğal bir sonuç olmaktadır. Kur'an anlatımında Yahudi, dinî/ahlâkî bakış açısından olumsuz bir tutum ve davranışın sembolü olarak dikkat çekmektedir. Yahudi toplumunun tarihî karakteri ve sosyal psikolojisi, kendi kutsal kitaplarında da ("Eski Ahit") Kur'an'dakine benzer özelliklerle gözler önüne

¹²⁹ Âl-i İmrân, 3/181.

¹³⁰ el-Mâide, 5/18.

¹³¹ Hoffer, *age*, s. 89, 101; Tanyu, *age*, II, 951.

¹³² Uygur, *age*, s. 618-624; Onat, Mehmet Vedat, *Yakın Tarihimizde Masonluk Üzerine Bir Derleme*, İstanbul 1971, s. 27-33.

¹³³ bk. el-Bakara, 2/47; el-Mâide, 5/20.

¹³⁴ bk. el-Bakara, 2/83, 88, 100, 249; Âl-i İmrân, 3/110; el-Mâide, 5/13, 59, 62, 66, 80, 81.

serilmiştir¹³⁵. İki dinin kutsal metinlerinde de aynı olumsuz kişilik yapısı ve aykırı sosyal davranış biçiminin yansıtılması, bu karakterin objektif olarak tesbiti yanında, sürekliliğinin de delili sayılabilir.

¹³⁵ Örnekler için bk. Çıkış, 32/9-10; Sayılar, 14/11-12, 26-35; Tesniye, 9/6-8; 32/5-29; I.Kırallar, 9/6-9; 15/25-26; 16/19, 25-26; 17/7-23; II.Kırallar, 21/1-15; Yeremya, 7/32-34; 9/11-16, 20-22; 11/10-13; 15/5-7; 32/28-35; Hezekiel, 6/3-6; 23/1-18, 28-30; 26/1-39. Kitab-ı Mukaddes (Eski ve Yeni Ahit) ile Kur'an-ı Kerim'e göre, karşılaştırmalı olarak Yahudi karakterinin temel özelliklerini bir arada görmek için bk. eş-Şerkâvî, Muhammed Abdullah, *fî Mukâreneti 'l-edyan*, Kahire 1406/1986, s. 235-266. Kur'an'a göre Yahudi karakteri için ayrıca bk. el-Hâlidî, *age*, s. 193-290. Bu konuda başka çalışmalar da vardır. Tabbâra'nın *Kur'an Açısından Yahudi* adlı eseri (çev. Mehmed Aydın) ve Tantâvî'nin *Benü İsrâil fî 'l-Kur'an ve 's-Sünne*'si iki örnek olarak zikredilebilir.